

ยาปฏิชีวนะกับสิ่งแวดล้อม

จากข้อมูลของคณะกรรมการนโยบายการจัดการการดื้อยาต้านจุลชีพแห่งชาติ พบว่า ในหลายปีที่ผ่านมา มีผู้เสียชีวิตในประเทศไทยที่เกิดจากปัญหาเชื้อดื้อยาปีละกว่า 40,000 ราย สาเหตุสำคัญของการเกิดปัญหาเชื้อดื้อยานี้ เกิดจากหลายสาเหตุไม่ว่าจะเป็นการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างไม่สมเหตุผล ซึ่งไม่ได้เกิดจากการใช้ยาในมนุษย์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการใช้ยาปฏิชีวนะในด้านการเกษตร ปศุสัตว์ รวมถึงการกำจัดหรือทำลายยาปฏิชีวนะอย่างไม่เหมาะสม จนนำไปสู่การปนเปื้อนของยาปฏิชีวนะสู่สิ่งแวดล้อม และส่งผลให้เชื้อเกิดการกลายพันธุ์จนเกิดเชื้อดื้อยาในที่สุด จากข้อมูลรายงานการใช้ยาปฏิชีวนะทั้งในมนุษย์และสัตว์ตามปริมาณ (น้ำหนัก) ในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า การใช้ยาปฏิชีวนะมีจำนวนปริมาณการใช้ในสัตว์สูงถึง 80% ไม่ว่าจะเป็นฟาร์มสุกร ฟาร์มโค ฟาร์มไก่ บ่อปลา หรือบ่อเลี้ยงกุ้ง เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์การใช้ยาปฏิชีวนะเพื่อป้องกันโรคหรือรักษาเมื่อสัตว์เจ็บป่วย และยังพบว่ามีการใช้ยาปฏิชีวนะเพื่อเร่งการเจริญเติบโตของสัตว์เหล่านี้ด้วย ซึ่งเมื่อมีการใช้ยาปฏิชีวนะในฟาร์มเหล่านี้ ทำให้มีโอกาสที่ยาปฏิชีวนะเกิดการปนเปื้อนสู่สิ่งแวดล้อม ทั้งจากมูลสัตว์ น้ำล้างฟาร์ม

หรือน้ำล้างกรงของสัตว์เหล่านี้ นอกจากนี้เชื้อแบคทีเรียต่างๆ ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อม ยังมีโอกาสที่จะกลายพันธุ์และเกิดเชื้อดื้อยาในที่สุด และอาจส่งผลให้เกิดภาวะการแพร่กระจายยีนส์ดื้อยาให้กับเชื้ออื่นๆ ในสิ่งแวดล้อมต่อไปด้วย จากข้อมูลทั้งในประเทศและต่างประเทศตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ทำให้เกิดการตระหนักถึงปัญหาของการใช้ยาปฏิชีวนะในการเกษตรและปศุสัตว์มากขึ้น อย่างไรก็ตาม จากรายงานในประเทศไทย พบว่า สถานการณ์เชื้อแบคทีเรียดื้อยาในปีพ.ศ. 2566 ยังคงมีสถานการณ์ที่น่ากังวล เนื่องจากยังคงพบการปนเปื้อนของยาปฏิชีวนะสู่สิ่งแวดล้อม ในแหล่งน้ำและฟาร์มเลี้ยงสัตว์ เช่น ฟาร์มสุกร และฟาร์มไก่ในจังหวัดนครราชสีมา ฉะเชิงเทรา นครปฐม ทำให้ในบริเวณสิ่งแวดล้อมใกล้เคียง น้ำล้างฟาร์ม หรือมูลสัตว์ ยังพบยาปฏิชีวนะปะปนอยู่ ซึ่งส่งผลให้เนื้อสัตว์ที่นำมาบริโภค รวมถึงพืชผัก และห่วงโซ่อาหารอื่นๆ ในบริเวณใกล้เคียงอาจเกิดการปนเปื้อนของเชื้อดื้อยาด้วย นอกจากนี้การใช้ยาปฏิชีวนะในด้านปศุสัตว์ ยังพบการใช้ยาปฏิชีวนะในเกษตรกรรม เช่น ไร้สั่ม พบว่ามีการใช้ยาในกลุ่ม penicillin ในไร้สั่ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษา ป้องกันโรคและคาดหวังให้เกิดผลผลิตที่ดีขึ้น ซึ่งนำไปสู่การปนเปื้อนของยาปฏิชีวนะสู่สิ่งแวดล้อมที่น่ากังวลเช่นกัน อีกสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการปนเปื้อนของยาปฏิชีวนะสู่สิ่งแวดล้อมคือการกำจัดยาปฏิชีวนะอย่างไม่ถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาจากครัวเรือนที่มียาปฏิชีวนะเหลือหรือใช้ไม่หมด รวมถึงในอุตสาหกรรมยาที่ไม่มีมาตรการการกำจัดน้ำและขยะที่ปนเปื้อนด้วยยาปฏิชีวนะอย่างถูกวิธี ซึ่งในปัจจุบัน ประเด็นเหล่านี้ยังไม่ได้มีแนวทางการจัดการปัญหาเหล่านี้อย่างเข้มงวด ซึ่งอาจส่งผลเสียที่รุนแรงในอนาคต

การแก้ปัญหาเชื้อดื้อยาในปัจจุบัน ไม่เพียงแต่การส่งจ่ายและรับประทานยาปฏิชีวนะให้เหมาะสมและสมเหตุสมผล ภาครัฐและเอกชนควรที่จะรณรงค์และให้ความรู้ภาคการเกษตร ปศุสัตว์ รวมถึงอุตสาหกรรม และให้ความร่วมมือในการลดการใช้ยาปฏิชีวนะในรูปแบบต่างๆ ที่ทำให้เกิดการปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อมที่นำไปสู่เชื้อดื้อยา เพราะปัญหาเหล่านี้จะนำไปสู่เชื้อดื้อยาที่รุนแรงจนไม่มียาที่สามารถฆ่าเชื้อก่อโรคได้ และทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิตในที่สุด สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องใกล้ตัวมากที่ทุกคนต้องร่วมมือช่วยกัน เริ่มตั้งแต่วันนี้เพื่อให้มั่นใจว่าเราจะยังมียาปฏิชีวนะที่จะสามารถใช้รักษาโรคติดเชื้อในอนาคตได้

